

Pasteerauseksistensistä

Joulukuussa 1879 Friedrich Nietzsche (1844–1900) oli 35-vuotias klassisen filologian professori emeritus. Jätettyään oppituolinsa Baselin yliopistossa vuosia jatkuneen sairastamisen jälkeen hän haikautui syyskuun 20. päivänä 1879 äitinsä luo Saksan Naumburgiin. Kuten hän kirjeissään selosti, tarkoituksena oli levätä ja ”lepuuttua itseltäni”. Kuuri näytti ensin tepsvivän, mutta marraskuun alkupäivinä olo kävi kivuliaaksi. Haave päästä Italiaan toteutui vasta helmikuun puolivälissä, kun Nietzsche lopulta saapui Riva del Gardaan.

Nietzsche oli julkaissut 1872 tutkielman kreikkalaisesta traagisuudesta ja 1873–1875 neliosaisen aikalaiskriittisen kiistakirjoitussarjan. Uuden suunnan ja tyylin esitteli keväällä 1878 ilmestynyt aforistinen *Menschliches, Allzumenschliches*, joka sai syksyllä 1879 jatkokseen *Vermischte Meinungen und Sprüche*n. Muhkea trilogia inhimillis-liikainhimillisyyden koostumuksesta valmistui, kun 1880 tuli päivänvaloon lisää mietelmiä otsikolla *Der Wanderer und sein Schatten*. Vaeltajan ja hänen varjonsa kehysdialogeeneen tämä teos henkilöi kävelemisen ja ajatteleminen teeman sekä vakiinnutti myrkyllisenhilpeän nietzscheläisen esitystavan.

Kiellon taitaja kirjoitti 1887, kuinka luonto oli tuottanut jalat jäseniksi, joilla häipyä väärin käsitysten ääreltä tai talloa ne maanrakoon¹². Myöntöön siirtyen tanssiintoilija alleviivasi, että musiikin, runouden ja ajattelun ydin on poljennon haltioitavuudessa¹³. Omaelämäkertaparodia *Ecce homo* (1889) jatkoi luomis- ja lihasvoiman yhteydestä minällä, joka rehvasleele uupumattomuudellaan peräti kahdeksan tunnin vuoristoharponnan jälkeen¹⁴.

Nietzscheä on tavattu pitää huippuyksilöiden filosofina. *Menschliches*-kirja kuitenkin jalkautuu kansavallan perusasioitten ryteikköön, josta jo juontui koko nietzscheläinen alkukysymys traagisuudesta. Ruumiin tuskat ja hurmiot, niiden yhteisyys, olivat moderninkin demokraattisen vallankumouksen pohjalla:

”Muutama tunti vuorelle nousemista tekee retkusta ja pyhi-myksestä kaksi joltimoisen samanlaista luontokappaletta. Väsymys on lyhin *tie tasa-arvoon ja veljeyteen* – ja unessa päästään vihdoon *vapauteenkin*.”¹⁵

Jarkko S. Tuusvuori

Suomentajan huomautukset, Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Nietzsche lähimpiin ystäviin 1871 alkaen kuulunut Overbeck (1837–1905) toimi Baselin yliopiston uusestamentillisen eksegetiikan ja kirkkohistorian professorina 1875–1897.
- 2 Nietzsche oli vierailulla äitinsä Franziskan (os. Oehler) (1827–1897) kotona Naumburgissa, joka oli 1815 otettu Saksin vanhasta ruhtinaskunnasta ja uudesta kuningaskunnasta osaksi Preussia ja kuului 1866 alkaen Pohjois-Saksan liittoon ja 1871 lähtien uuteen Saksan keisarikuntaan. Nietzschen isä, luterilaispastori Carl oli kuollut jo 1849.
- 3 Trenton maakunnassa sijaitseva Riva del Gardan järvenrantakaupunki kuului 1867–1918 Itävalta-Unkarin keisarikuntaan.
- 4 Kuten Nietzsche jo marraskuussa kertoi, hän aikoi lähettää ystävilleen yhdysvaltalaiselta kirjailijalta Mark Twainilta (1835–1910) tuoreeltaan 1876 saksan-netun (käänt. Julius Hermann Moritz Busch (1821–1899)) romaanin Tom Sawyerin seikkailuista.
- 5 Saksin Chemnitzissä toiminut Ernst Schmeitzner (1851–1895), 1870-luvun puolivälissä alkaen Nietzschen (ja myös Overbeckin) teosten uusi kustantaja, jonka kanssa hän kiisteli sekä kirjojensa kohtelusta että (Schmeitznerin kannattamasta) antisemitismistä. Nietzsche suostutteli turhaan Schmeitzneria kustantamaan Overbeckin vaimon, Idan (os. Rothpletz) (1848–1933) käännöksiä ranskalaisen kirjailijan, runoustutkijan ja poliitikon Charles-Augustin de Sainte-

- 6 Beuven (1804–1869) teoksista. Overbeckin *Studien zur Geschichte der alten Kirchen* (1875) jatko-osaa ei ilmestynyt, mutta Schmeitznerilta, joka oli mainostanut sitä kustantamonsa lehdykässä, saatiin kylläkin 1880 Overbeckin *Zur Geschichte des Kanons. Zwei Abhandlungen*.
- 7 Ks. yllä huomautus 2.
- 8 Heinrich Köselitz (1854–1918), Nietzschen oppilas 1875 alkaen ja muusikkoystävä, joka kirjoitti paljon Nietzschen sanelusta, oikoluki vedoksia ja osallistui myöhemmin myös Nietzschen ensimmäisten koottujen teosten toimittamiseen.
- 9 Sir Thomas More (1478–1535), englantilainen filosofi ja poliitikko, *Utopia* (De optimo statu reipublicae deque nova insula Utopia, 1516). Suom. Marja Itkonen-Kaila. WSOY, Helsinki 1984.
- 10 Jakob Burckhardt (1818–1897), Baselin yliopiston historian ja taidehistorian professori (1858–1893), Nietzschen kollega ja tuttava. Niccolò Machiavelli (1469–1527), firenzeläinen filosofi ja diplomaatti, *Ruhtinas* (Il principe, 1532). Suom. Aarre Huhtala (1969). 3., tark. p. WSOY, Helsinki 1995. Köselitz aikoi 13/xii/79 lähettämänsä vastauksen mukaan kertoa Nietzschelle tarkemmin Moren kirjan ”todella täysin ällistyttävistä asioista”.
- 10 Adalbert Stifterin (1805–1868) teos *Der Nachsommer. Eine Erzählung* ilmestyi kolmena niteenä 1857. Nietzschen *Der Wanderer und sein Schatten*issa (1880), § 109, kirja mainitaan osana ”saksalaisen proosan aarteistoa”; ks. *Menschliches, Allzumenschliches* II/2, § 109. *Sämt-*

- liche Werke. Kritische Studienausgabe. Toim. Mazzino Montinari / Giorgio Colli (1980), [=KSA]. 2., tark. p. de Gruyter & DTV, Berlin & München 1988, osa 2, 599, jonka mukaan J. W. Goethe (1749–1832) kirjoitusten ja hänen yksityissihteerinsä Johann Peter Eckermannin (1792–1854) *Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens*in (1836), ”parhaan saksalaisen kirjan”, lisäksi lukemisen väärttejä ovat vain göttingeniläisen fysiikanprofessorin Georg Christoph Lichtenbergin (1742–1799) aforismit (vrt. *Töberryskirjat. Aforismeja ja muistiinmerkintöjä*. Valik. & suom. Juhani Ihanus. Otava, Helsinki 1999), sveitsiläisen Gottfried Kellerin (1819–1890) novellit (vrt. *Seldwylan asukkaat* (Die Leute von Seldwyla, 1853 & 1873–1875) Suom. Gerda Lindgren, Antti Nuutila, Olli Nuorto & Oili Suominen. WSOY, Helsinki 1971) ja itävaltalaisen Stifterin *Nachsommer*.
- 11 Köselitz auttoi paraikaa Nietzscheä viimeistelemään *Der Wanderer und sein Schatten*ia.
- 12 *Die fröhliche Wissenschaft* (1882/1887), § 368. KSA 3, 16–17. (Vrt. *Iloinen tiede*. Suom. J. A. Hollo. Otava, Helsinki 1963.)
- 13 *Zur Genealogie der Moral* (1887), III, § 26. KSA 5, 407. (Vrt. *Moraalin alkupe-rästä*. Suom. J. A. Hollo. Otava, Helsinki 1969.)
- 14 *Ecce Homo* (1889/1908), WisgBs: AsZ, § 4. (Vrt. *Ecce homo*. Suom. Antti Kuparinen. Summa, Helsinki 2002.)
- 15 *Menschliches, Allzumenschliches* II/2 (= *Der Wanderer und sein Schatten*) (1880), § 263. KSA 2, 665–666.